

Dag allemaal,

Een moment van concentratie, misschien, met tekst en flarden muziek, ... om de zogenaamde Rotterdamse nuchterheid waar Ad ook mee behept was voor even te verdrijven.

Het fantastische initiatief van Marian Walraven, Rob de Moes en Anton Hoeksema om kort na diens overlijden een expositie met werk van Ad Schouten te organiseren is door Frank Taal genereus gefaciliteerd. Het is ontroerend, indrukwekkend en daarmee belangrijk dat dit gebeurt. Veel mensen zullen jullie dankbaar zijn.

Dan dank ik Marian voor de uitnodiging om hier te spreken. Zonder aarzeling ben ik er op in gegaan, en toch: Wat kan je zeggen? Wat is zinnig? Wat is relevant? Ad waarschuwt zelf immers ook: "Ik wil geen gezeík achteraf".

Ad Schouten.

Ik heb altijd de wens en de hoop gehad dat we ooit intensiever contact zouden hebben, dat we een vriendschap zouden opbouwen. Maar er was geen tijd, ik was te druk, het momentum was er niet, "beter later een keer" Waarom? Omdat hij een van de mooiste mensen is, die ik gekend heb; een zachtmoedige, humorvolle man met misschien net wat teveel zelfspot. Een erg goede en vooral oprechte kunstenaar. Tot mijn spijt spreek ik hier dus niet als vriend.

Evenmin ben ik een kenner van het werk van Ad Schouten. Ben wel een groot bewonderaar van het werk dát ik ken. Zag het in diverse tentoonstellingen, bezit zelf een vijftal werken, en schreef een tekst voor de publicatie *Ad Schouten 1 : 1*. Sprak heel af en toe met hem. En inzicht kwam te laat. Eigenlijk pas nadat ik bij museum Boijmans van Beuningen verantwoordelijk was voor de Stadscollectie. Het is heel erg jammer dat het museum geen werk van Ad in haar collectie heeft; ook dat spijt me.

(Mark Hollis *Inside Looking out* start)

Ofschoon zijn oeuvre heel coherent is en hij zijn precies gekozen thema's steeds verder verdiepte, was hij enorm breed geïnteresseerd. Ofschoon ik hem een enorm vaardige, authentieke en herkenbare schilder vind, exposeerde hij in beperkte kring. Zoveel te zeggen. Waardevolle observaties. Scherpe analyses. Gevoelige en empathische beeldtaal. Te bescheiden, teveel zelfrelativering. Verdomme Ad, dacht ik wel eens, je hebt zo veel talent! Je mág ambitieuzer zijn. Er wordt op je gewacht. Was zijn terughoudendheid

ingegeven door bescheidenheid? Of misschien door een lichte angst; voor confrontatie, of om verantwoording af te leggen. Immers, “ik wil geen gezeik achteráf”. Of wilde hij zich niet teveel inlaten met de kunstwereld?

Want dat delen Ad en ik: een – op zijn zachtst gezegd – ambivalente houding ten aanzien van de kunstwereld.

Ik wil het daarover hebben. En over zelfportretten – er hangen er hier veel. Ik heb de indruk dat het zelfportret aanvankelijk een motief was in zijn werk, een drager voor uitspraken over de kunstgeschiedenis, over de kunstwereld en over maatschappelijk engagement. En dat het in de latere jaren het ónderwerp van zijn schilderijen werd, de verbeelding van de lichamelijke en geestelijke toestand van de kunstenaar, van zijn strijd met verf, van zijn innerlijke woelingen - *Inside Looking Out*.....

Het is ook de titel van een nummer op een CD van Mark Hollis. Ik kreeg hem van Ad en Marian tijdens een zondagslunch bij mij thuis. De plaat kent veel zachte geluiden en lange stiltes, het is uiterst breekbare muziek met bijna onverstaanbare zang. Een sterk conceptuele plaat. En *Inside Looking out* is een zelfportret en wat voor één. Kijk eens naar de recente zelfportretten, het gezicht van de ‘gentle giant’.....:

Feel my skin Lord
Feel my luck tumbling down
Left no life no more
Turn my seasons turn
Lived in much younger times
Left no life no more
For me to shine

(Mark Hollis *Inside Looking out* speelt door en sterft weg)

Genoeg, denk ik.

De zelfportretten in het vroegere werk zijn minder persoonlijk, minder een verbeelding of uitdrukking van de persoon Ad Schouten; maar juist sterk ‘performatief’, zoals dat in jargon heet. Ad Schouten handelt daarin in het volle bewustzijn van zijn publiek.

Zoals opdrachtgevers of allegorische figuren in Middeleeuwse schilderijen objecten tonen als aanjagers van een verhaal, een belerend verhaal meestal,

toont Ad ons voornamelijk boeken; catalogi en andere sleutelwerken uit de recente kunstgeschiedenis. Zijn meest consequente belangstelling geldt daarbij toch de conceptuele kunst, performances en happenings die hij in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw persoonlijk heeft meegemaakt; kunstwerken die uit de aard der zaak vluchtig, immaterieel en vaak niet gekaderd waren.

Óf hij neemt in geschilderde reproducties van iconische beelden uit de geschiedenis van de performancekunst de plaats in van bekende kunstenaars als Douglas Huebler, Ben D'Armagnac of Vito Acconci.

Soms zijn er verwijzingen naar het constructivisme, de kunststroming die voor de Eerste Wereldoorlog in Rusland ontstond en tot 1921 de officiële kunstuiting van de Russische Revolutie was. Hij legde echter een nog grotere interesse aan de dag voor het sociaal-realisme, de kunststroming die in de loop van de jaren 20 het avant-gardistische idioom van het constructivisme als té 'decadent' uit het revolutionaire staatszadel stootte.

Sociaal-realisme en conceptuele kunst. Ad verbond die schijnbaar zo tegengestelde stromingen aan noties over de hedendaagse kunstwereld. De twee kunststromingen vonden beiden hun onderliggende ideologie in het socialisme. Ofschoon ze daar op een volkomen verschillende manier invulling aan gaven en in de decennia na de Tweede Wereldoorlog prominent werden binnen diametraal tegenover elkaar staande samenlevingen. Dat waren aan de ene kant de conceptuele kunst van het Westen en aan de andere kant het sociaal-realisme van bijv. de DDR.

Het conceptualisme trachtte dmv 'dematerialisatie' en talige concepten de marktgerichte traditie en het kapitalisme van de westerse kunstwereld te ondermijnen en veranderen. Daar is niets van terecht gekomen. Het verwerd al snel tot een commercieel succesvolle stroming dankzij het onverwoestbaar mechanisme waarbij kunst – hoe kritisch en veranderingsgezind ook – binnen no time datgene vertegenwoordigt waartegen het zich aanvankelijk verzette. Bij het sociaal-realisme lag de ideologische fundering in het historisch verband dat werd gelegd tussen realisme en de emancipatie van de middenklasse. Avant-garde en innovatie werden als decadent en westers gezien. Traditionele kunst was juist revolutionair.

(Johann Johannson *The Cause of Labour is the Hope of the World* start)

Ad Schouten vereenzelvigde zich met de ambitie van een kunst die maatschappelijke verandering teweeg zou kunnen brengen. Denkelijk geloofde hij tegen de klippen op in een maakbare samenleving. En vermoedde dat hedendaagse kunst daaraan zou kunnen bijdragen. Maar hoe? Want de recente kunstgeschiedenis logenstraft dit idealisme. Immers, hoe kunnen begrippen die in het Westen onaantastbaar lijken, zoals autonomie, authenticiteit, originaliteit en individualisme worden verbonden met kunst die maatschappelijke veranderingen zou moeten genereren? En waarom werd in het westen zo huiverig, besmuikt en met *dédain* gereageerd op het sociaal-realisme?, vroeg Ad zich af.

Ruim 10 jaar geleden constateerde hij dat er opnieuw belangstelling was voor, en discussie over kunst met een maatschappelijke of politieke inhoud. Maar dergelijke kunstwerken verdwenen nog nooit zo snel van het toneel waarop ze eigenlijk zouden moeten figureren. Ze bleken opnieuw volkomen afhankelijk van kunstinstuties. Daarmee maakt 'deze richting' zich op voorhand verdacht en vrijblijvend. "Wat denken ze wel, die kunstenaars", broemt Schouten, in vrijheid en welvaart en zonder enig privilege te willen opgeven, misstanden aankaarten, maar in het volle besef dat die inzet marktwaarde en naamsbekendheid op kan gaan leveren, althans binnen de gesloten samenleving van de kunst– *politics lite*.

In de echokamer van de hedendaagse kunstwereld volgen ze elkaar opnieuw razendsnel op; de roepwoorden zoals 'antropoceen' of 'dekolonisatie'.

Maar waar stond hij zelf? Hoe kon hij op een zinvolle manier uiting geven aan zijn maatschappelijk engagement? Was zijn geloof in de werking van een politieke kunst misschien gestoeld op een nostalgisch verlangen naar maatschappelijke en politieke constellaties waarin de toekomst nog maakbaar leek? Hoe kon hij ontsnappen aan de verstikkende werking van de kunstwereld, die in de recente zelfportretten gestalte krijgt in de agressieve verfmassa die zijn beeltenis vastzet?

Zijn bewonderende en toch kritische omgang met veronderstelde artistieke bevrijdingsstrategieën, zijn ironische zelfrelativering en de uiteindelijk onthutsende aanvaarding van het maatschappelijk tekort van de kunst, van zijn kunst misschien, hebben gestalte gekregen in een oeuvre dat uniek is; welbespraakt en belezen, open en zachtmoedig, grappig, oprecht en waardig.

Dat kunnen we zien in deze expositie en daar kunnen wij de makers van deze tentoonstelling, maar vooral de maker van dit indrukwekkende werk, Ad Schouten, alleen maar heel, heel dankbaar voor zijn.

En Ad, ook andere kunstenaars geloven er nog in. Je luistert naar *The Cause of Labour is the Hope of the World* van de componist Johann Johannson van slechts een paar jaar geleden.

(Johann Johannson *The Cause of Labour is the Hope of the World* speelt door)